

ביקורת על הרשות השופטת

כל עוד בית המשפט הזה ישליש יראה
יש סוללת מגן לארץ ולעיר,
כדוגמתה לא תמצא בלב שום עם
[אייסכילוס, נוטות החסד (תרגום: אהרן שבתאי), שוקן, 1990, שורות 700-703]

בישראל של היום טרם נס ליחן של שורות אלו מתוך "האוריסטיאה". כאן והיום, כמו
באתונה של שנת 458 לפני הספירה, רשות שופטת בלתי תלויה, חזקה ואחראית, הנהנית
מאמון הציבור, היא סוללת מגן שאין בנמצא טובה או יעילה ממנה להבטחת שלטון החוק
ולקיום סדר חברתי נאות.

מכך לא נובע כי המערכת השיפוטית צריכה להיות חסינה מפני ביקורת. מערכת זו,
ככל גוף המשרת את הציבור, יש להעריך על סמך הצלחתה בהשגת המטרות שלשמן היא
קיימת. על כן, ביקורת על טיב השירות שמעניקה המערכת השיפוטית לנוקקים לה או על
ההסדרים הנהוגים בה, כגון ביקורת הנוגעת לפרק הזמן הנדרש לקבלת פסקדין או על
הליכי המינוי של שופטים, היא לגיטימית ואף רצויה. והוא הדין בהשגה על פסקידין
מסוימים או על מדיניותם השיפוטית הכוללת של בתי המשפט.

אך יש להתריע מפני ביקורת הנשמעת לאחרונה על בתי המשפט בישראל מפי נציגים
של ציבורים שונים. ביקורת זו, בתוכנה ובסגנונה הגורפים, עלולה לפגוע בסדר החברתי
באמצעות ערעור סמכות הרשות השופטת ואמון הציבור בה, שני יסודות חיוניים
שבלעדיהם היא תתקשה למלא את משימותיה.

הרשות השופטת, כידוע, היא החלשה מבין הרשויות. אין לה חרב ואף לא ארנק. את
כוחה היא שואבת מאמון הציבור ביכולתה למלא באופן מהימן ואחראי את תפקידיה,
ומנכונות הציבור לקבל על עצמו את מרותה, ובאמצעות כך את מרות הדין. הנכונות
לציית לפסקי הדין מבוססת על הכרה בסמכות הרשות השופטת ועל אמון בה. בלעדיה לא
תהיה תקומה למערכת השיפוטית, ועמה לשלטון החוק ולסדר החברתי בכללותם.
כתב פרנקו מורטי:

אין די בהיותו של הסדר חברתי "חוקי"; עליו גם להראות
לגיטימיות סימבולית. חיוני... לתפוס את הנורמות החברתיות

כשייכות לנו. עלינו להפנים אותן ולמוג כורח חיצוני ודחף פנימי ליחידה חדשה, שלא יהיה ניתן להבחין במרכיביה. מיווג זה הוא מה שמכונה "הסכמה" (consent) או "צידוק" (legitimation).
[Franco Moretti, *The Way of the World* (Verso, London, 1987), p. 16]

את עיקר עוצמתה יונקת המערכת השיפוטית לא מן המערכת המינהלית של אכיפה והוצאה לפועל, ואף לא מהצהרות תמיכה מודמנות של פוליטיקאים. מקור כוחה הוא בלגיטימיות הסימבולית שעליה כתב מורטי, שביסודה "הסכמה" ו"צידוק" חברתיים שנבנו ונתבססו במהלך דורות, במעין תהליך הניכח ממושך ומורכב. הסכמה וצידוק אלו עלולים להתערער בעקבות ביקורת גורפת וקיצונית. זאת, בין השאר, משום שבתו-המשפט אינם מצוידים בכלים שיאפשרו להם להתגונן כראוי כנגד ביקורת זו. אין הם עשויים להשתתף בשיח ציבורי שעניינו הטחה או הדיפה של האשמות גורפות, שכן עצם ההשתתפות בשיח מסוג זה עלולה להחליש את סמכותה ומעמדה של המערכת השיפוטית. עלינו לזכור כי לא קיים גוף זולת הרשות השופטת שיוכל לקחת על עצמו למלא את תפקידיה החיוניים. על-כן, יש להיזהר זהירות יתרה שלא לפגוע ביכולתה למלא תפקידים אלו.

שולמית אלמוג